

Utbildningsdepartementet  
103 33 Stockholm

Stockholm  
2022-10-28

Vår referens  
Anna Libietis

Dnr  
U2022/02457

## Yttrande över betänkandet, I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning, SOU 2022:34

Företagarna har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande och anför följande.

### Företagarnas inställning

Sedan 1990 har 4 av 5 nya jobb skapats i små och medelstora företag. Sammantaget arbetar ca 1,9 miljoner personer i företag med högst 49 anställda, vilket gör de små företagen till de enskilt största arbetsgivarna i Sverige. En förutsättning för att småföretagen ska kunna fortsätta anställa och bidra till vårt gemensamma välbefinnande är att de hittar rätt kompetens.

Svårigheten att hitta lämplig arbetskraft är företagets största tillväxthinder och det har inte minskat i betydelse trots en svagare arbetsmarknad.<sup>1</sup> Kompetensbristen nu på den högsta nivån i Småföretagsbarometerns historia och inom många branscher väntas bristen bli alltmer alarmerande i framtiden.<sup>2</sup> Det är framför allt i byggföretagen som bristen på arbetskraft är mest framträdande, där drygt 50 procent av uppgav svårigheten att hitta lämplig arbetskraft som det enskilt största hindret för expansion.<sup>3</sup> Kompetensbristen är emellertid utbredd inom flertalet branscher och framförallt eftersöks arbetskraft med yrkesutbildning bland landets småföretag.<sup>4</sup> Samtidigt läser knapp var tredje elev på gymnasieskolan en yrkesutbildning och yrkesutbildningarna är kraftigt underdimensionerade i förhållande till behovet.<sup>5</sup>

Företagarna välkomnar utredningens ambition om att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning. En slutförd gymnasieutbildning har betydelse såväl för fortsatta studier som för varaktig etablering på arbetsmarknaden. Det är angeläget för att företag ska kunna säkra sitt kompetensbehov och därmed för samhällets ekonomi och välfärd.

Utredningens uppdraget har bestått av två huvudområden; användningen av sammanhållna yrkespaket på introduktionsprogram samt hur övergången till komvux kan underlättas för elever som inte når målen med sin gymnasieutbildning. Företagarnas uppfattning är att utredningens förslag sannolikt bara har potential att göra skillnad på marginalen, såväl avseende att fler unga ska nå målet i gymnasieutbildningen som för företagets kompetensförsörjning. För att komma tillrätta med dagens problem räcker inte de insatser som utredningen föreslår. Tidiga insatser krävs på såväl grund- som gymnasieskolan och samverkan med det omgivande samhället behöver stärkas.

Avgörande i sammanhanget är att yrkesutbildningens attraktivitet stärks. Företagarna ser risk att yrkespaketet riskerar att sammanblandas med yrkesprogrammen och att det snarare får motsatt effekt, dvs. att attraktiviteten för yrkesutbildningen sänks. Nya vägar för att möta företagets stora behov av yrkeskompetens prövas. En stärkt studie- och yrkesvägledning är viktig, men ungas möjlighet att göra informerade val förutsätter tillförlitliga prognoser över arbetsmarknadens behov. En

<sup>1</sup> [Småföretagsbarometern 2022](#)

<sup>2</sup> [SCB Trender och Prognoser 2020](#)

<sup>3</sup> [Småföretagsbarometern 2022](#)

<sup>4</sup> [Det är attityden, dumbom](#)

<sup>5</sup> [SCB Minskat intresse för gymnasiets yrkesprogram](#)

utredning bör få i uppdrag att se över vilka metoder som ska tillämpas för att säkerställa att behovet hos småföretagen fångas när upp arbetsmarknadsprognoser tas fram. Framgång i det nya regelverket som gör gällande att huvudmän ska planera och dimensionera utbud även efter arbetsmarknadens behov förutsätter att studie- och yrkesvägledningen få ett tydligt uppdrag att förse eleverna med information om utbud av och etableringsgrad efter olika utbildningar.

Utöver tillgång till kvalitativ vägledning behöver elever tidigt och kontinuerligt komma ut på olika arbetsplatser och komma i kontakt med olika yrkesgrupper. Att få upptäcka olika yrken i tidig ålder kan både inspirera och motivera till att fullfölja studier. För att stärka attraktiviteten för de utbildningar som leder till arbete, för att öka ungas motivation att ta sig igenom dem och för att stärka utvecklingen av relevanta förmågor, vill Företagarna se att arbetsmarknadskoppling stärks och löper som en röd tråd genom såväl grund- som gymnasieskolan. Krav på handlingsplaner för entreprenörskap och samverkan med näringslivet införs i såväl grund- som gymnasieskolan. Handlingsplanen bör följas upp som en del i det systematiska kvalitetsarbetet. Skolverket bör uppdras att, i samråd med relevanta organisationer, ta fram mallar och checklistor som stöd för planering och genomförande samt sprida lärande exempel. Huvudmännens planering respektive genomförande av aktiviteter bör ske i samverkan med befintliga organisationer med upparbetade arbetsätt och goda kontakter med arbetslivet.

Avgörande för att utbildning ska leda till arbete är därtill att utbildningen utvecklas i nära samverkan med företagen. På så vis säkerställs att kunskapen som lärs ut är relevant och att eleverna får förståelse för vilka förväntningar företagen har, samtidigt som eleverna motiveras att läsa utbildningarna. Det krävs ett målmedvetet arbete för att såväl förbättra kunskapsresultaten som för att stärka arbetsmarknadskopplingen. På så vis kan fler elever nå målen med gymnasiet och företagen kan få tag i den kompetens de så starkt efterfrågar.

En försvårande faktor i sammanhanget är bristen på utbildade studie- och yrkesvägledare, men framförallt den skriande bristen på yrkeslärare. Enligt Skolverkets lärarprognos kommer det saknas 45 000 behöriga lärare och förskollärare år 2033 och bristen väntas bli allra störst på nyutexaminerade yrkeslärare. Företagarna hade önskat konkreta förslag på området från utredningen.

## Företagarnas synpunkter på utredningens bedömningar och förslag

Nedan följer Företagarnas synpunkter på delar av utredningens bedömningar och förslag.

### 5.6.1 Yrkespaketets roll i gymnasieskolan behöver förtydligas

Företagarna tillstyrker utredningens bedömning. Företagarna välkomnar satsningar på att fler elever tillskansar sig av arbetslivet efterfrågad yrkeskunskap. Samtidigt vill Företagarna vill påtala att syftena med yrkespaket och yrkesprogrammen överlappar, vilket gör det svåröverblickbart för alla inblandade: elever, föräldrar, studie- och yrkesvägledare, lärare och arbetsgivare. Risken är att en sammanblandning mellan yrkespaket och yrkesprogram försämrar attraktiviteten för yrkesprogrammen, som redan brottas med alltför få sökande och för låg genomströmning i förhållande till arbetsmarknadens behov.

Företagarna vill vidare påtala att elever som läser yrkespaket bör beredas möjlighet att bygga på med kurser efter avslutat yrkespaket, för att möta olika branschens varierande efterfrågan och öka sina chanser till jobb.

### 5.6.2 Framtagande och förvaltning av yrkespaketet

Företagarna tillstyrker förslaget. Det är mycket angeläget att yrkespaketet hålls uppdaterade utifrån branschernas föränderliga behov.

### 5.6.4 Definition av yrkespaket på introduktionsprogram

Utredningen konstaterar att det idag råder ett stort utbud av yrkespaket och att systemet är svåröverskådligt. Företagarna välkomnar reglering som tydliggör hur systemet är konstruerat och tillstyrker därmed utredningens förslag om att tydliggöra yrkespaketets roll i gymnasieskolan. Arbetsplatsförlagt lärande är angeläget för att eleverna såväl ska tillskansa sig praktiska yrkeskunskaper som för att förberedas inför arbetslivets förväntningar. Företagarna tillstyrker därmed även den delen av utredningens förslag som säger att en del av utbildningen i en sammanhållen yrkesutbildning ska genomföras som arbetsplatsförlagt lärande.

## **5.6.6 Yrkesutbildning på introduktionsprogram och i gymnasiesärskolan ska ingå i samverkan i lokala programråd**

Företagarna tillstyrker utredningens förslag. En kvalitativ yrkesutbildning förutsätter väl fungerande samverkan mellan skola och arbetsliv. Ur småföretagens synpunkt, där det råder stor brist på tid, är det bättre att samverkan rörande yrkesutbildning som anordnas på introduktionsprogram och i gymnasiesärskolan införlivas i befintliga programråd än att nya parallella startas.

## **5.6.8 Hur utredningens förslag och bedömningar förhåller sig till riksdagens tillkännagivande om tvåårig yrkesskola**

Företagarna tillstyrker utredningens förslag att inte gå vidare med förslaget om tvåårig yrkesskola. Företagarna menar att det inte finns anledning att bygga flera parallella spår, utan att det istället är angeläget att stärka attraktiviteten för befintliga yrkesprogram.

## **6.6.1 Skyldighet att erbjuda avslutande vägledningssamtal**

Företagarna tillstyrker förslaget, men med följande synpunkter. Företagarna vill betona vikten av tidiga och kontinuerliga insatser genom att arbetsmarknadskopplingen liksom studie- och yrkesvägledningen stärks under hela skolgången. Företagarnas uppfattning är att det är en mer långsiktig satsning som gör att fler elever klarar av att slutföra sina gymnasiestudier och därmed stärker sin ställning på arbetsmarknaden. Företagarnas kontakt med studie- och yrkesvägledare vittnar om att dagens insatser är begränsade och ofta sätts in först mot slutet av grundskolan. Att satsa på stärkt studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadskoppling genom hela grundskolan är prioriterat framför utredningens förslag. Särskilt i en situation där det redan råder brist på studie- och yrkesvägledare och deras tid behöver prioriteras.

En kvalificerad studie- och yrkesvägledning kräver också att det finns ett fullgott underlag för arbetsmarknadsprognoser. Så är inte fallet idag. Företagarna menar att en utredning bör få i uppdrag att se över vilka metoder som ska tillämpas för att säkerställa att behovet hos småföretagen fångas upp. Exempelvis har SCB:s yrkesprognos inte med företag med färre än tio anställda.

## **7.3.1 Bestämmelsen om studie- och yrkesvägledning ska förtydligas**

Det är angeläget att studie- och yrkesvägledningen stärks och Företagarna tillstyrker att tillgången till studie- och yrkesvägledning ska tydliggöras i skollagen. Idag är emellertid instruktioner och vägledning för hur studie- och yrkesvägledare i vid bemärkelse ska vara en del av alla ämnen bristfällig. Företagarna är därför av uppfattningen att läroplanerna bör kopplas tydligare till studie- och yrkesvägledning, då förslaget annars handlar om ett förtydligande av något som redan ska göras. En kvalitativ studie- och yrkesvägledning förutsätter också kvalificerade prognoser av arbetsmarknadens behov, inkluderat småföretagen som är samhällets främsta jobbskapare. Data som visar jämförbara data med information om utbud och utfall av utbildningar behöver tillgängliggöras.

Därtill är det angeläget att stärka arbetsmarknadskopplingen och utvecklingen av relevanta förmågor. Det bör systematiseras och löpa som en röd tråd genom hela grund- och gymnasieskolan genom att krav på handlingsplaner för entreprenörskap och samverkan med näringslivet införs i såväl grund- som gymnasieskolan. Handlingsplanen bör följas upp som en del i det systematiska kvalitetsarbetet. För att säkerställa likvärdighet och minimera den administrativa bördan för såväl huvudmän som

# företagarna

skolledare och lärare bör Skolverket uppdras att, i samråd med relevanta organisationer, ta fram mallar och checklistor som stöd för planering och genomförande samt sprida lärande exempel. Huvudmännens planering respektive genomförande av aktiviteter bör ske i samverkan med befintliga organisationer med upparbetade arbetssätt och goda kontakter med arbetslivet.

För att huvudmännen långsiktigt ska kunna prioritera tid, engagemang och kostnader för ändamålen bör regeringen införa tydliga ekonomiska incitament, exempelvis genom att befintligt statsbidrag för entreprenörskap och entreprenöriellt lärande i skolan utökas samt att krav ställs på att insatserna ska omfatta samverkan med näringslivet. Det ekonomiska stödet bör användas för att samarbeta med relevanta organisationer.

Patrick Krassén  
Samhällspolitisk chef  
Företagarna

Anna Libietis  
Utbildningspolitisk expert  
Företagarna

Företagarna

Besöksadress: Rådmanngatan 40 | Postadress: 106 67 Stockholm  
www.foretagarna.se | info@foretagarna.se | 08-406 17 00